

KESKUSTELUSARJA KOLTANSAAMEN TILANTEESTA OSA V: KIELI-ILMAPIIRI KESKUSTELUTILAISUUS TÖRMÄSEN KEIDAS 24.9.2025

Törmäsessä 24.9.2025 pidetty koltansaamen kielililmapiiirikeskustelu järjestettiin Törmäsen keitaan kodalla 18.00 alkaen. Ennen varsinaista tilaisuutta klo 17.30 alkaen oli ruokailu. Tilaisuuteen oli mahdollista saada myös Saamelaiskäräjien järjestämä kyyditys Nellimin ja Keväjärven sekä Inarin kirkonkylän suunnilta.

Tilaisuus järjestettiin pelkästään lähitapaamisena, joten siihen ei ollut järjestetty etäosallistumismahdollisuutta. Tähän järjestelyyn päädyttiin keskusteluaiheen herkkyyden vuoksi. Lähitapaamisella pyrittiin järjestämään mahdollisimman turvallinen tila keskusteluun osallistujille ja mahdollisuus keskustella Uvjj – Uvjâ – Uvjan eli saamelaisen psykososiaalisen tuen yksikön edustajien kanssa tilaisuuden jälkeen. Mahdollisimman turvallisen tilan järjestämiseksi keskustelussa noudatettiin myös Saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston laatimia turvallisen tilan ohjeita, jotka korostavat kunnioitusta ja loukkaamattomuutta. Keskustelun aluksi näistä keskustelussa noudatettavista turvallisen tilanohjeista ja niiden sisällöstä kerrottiin osallistujille. Keskustelutilaisuuden vetäjinä toimivat Uvjj – Uvjâ – Uvjan eli saamelaisen psykososiaalisen tuen yksikön edustaja ja Saamelaiskäräjien kielitoimiston edustajat. Tilaisuudessa oli mahdollista käyttää koltansaamea sekä inarin- ja pohjoissaamea ja suomea. Tilaisuuteen ei tarvinnut ilmoittautua etukäteen. Osallistujille kerrottiin tilaisuuden alussa, että tilaisuutta ei tallenneta, mutta siitä tehdään muistiinpanot, joihin kirjoitetaan keskusteluaiheista yleisellä tasolla yksilöimättä puhujia. Tilaisuuteen osallistujien tietoja ei kerätty eikä puheenvuorojen yhteydessä edellytetty nimen kertomista.

Keskustelutilaisuuden avaukseksi Uvjj – Uvjâ – Uvjan edustaja luki kirjoittamansa kirjeen keskustelun virittämiseksi.

Vallitsevalla ilmapiiirillä kerrottiin olevan suuri merkitys käytettävän kielen valinnalle. Positiivinen ilmapiiiri tukee koltansaamen käyttöä erilaisissa tilanteissa ja luo turvallisen ilmapiiirin kielen käytölle. Toisaalta kielteinen ilmapiiiri ei tue koltansaamen käyttöä ja se vähentää kielen käyttöä. Kielteinen ilmapiiiri ei tarkoita pelkästään kieliyhteisön ulkopuolista kielteistä suhtautumista koltansaamen käyttöön, vaan myös kieliyhteisön sisäiset oikeakielisyyteen liittyvät tiukat näkemykset ja kielteinen palaute voivat estää turvallisen ilmapiiirin syntymistä koltansaamen käyttämiselle. Julkisissa tiloissa koltansaamen käyttöä voidaan vältellä, koska sen käytön aiheuttamia reaktioita voidaan pelätä. Raskaat kokemukset, kuten kova kritiikki esim. kielitaidosta voivat pahimmillaan lopettaa kokonaan henkilön koltansaamen käytön. Lisäksi painetta kielen käytön suhteen voivat luoda henkilön itsensä sisäiset ja ulkoiset kielen todistelun paineet. Keskustelussa todettiin kuitenkin, että oman kielitaidon kehittämisen kannalta on tärkeää uskaltaa käyttää rohkeasti kieltä.

Positiivista kehitystä todettiin tapahtuneen eri aloilla. Muun muassa sanakirjoja on julkaistu niin painettuna muodossa kuin digitaalisena ja kieliteknologisia sovelluksia kuten oikolukuohjelmia on myös tullut käyttöön. Lisäksi koltansaamea on nykyään mahdollista opiskella yliopistotasolle saakka. Kielen oppimisen todettiin avaavan tien takaisin omaan sukuun ja kulttuuriin. Kielen opiskelun yhteydessä on kuitenkin varoiteltu kielililmapiiirin monimutkaisuudesta. Tähän liittyvät muun muassa juuri tiukat oikeakielisyyden vaatimukset. Henkilöillä, jotka ovat opiskelleet kielen voi tulla tunne kielellisten taitojen riittämättömyydestä, eli tunne siitä, että kieltä ei osaa tarpeeksi hyvin.

Koltansaamen käyttöä muiden saamen kielten puhujien kanssa koetaan osin haasteelliseksi. Syyksi tähän nähdään muiden saamen kielten puhujien asenteet koltansaamea kohtaan. Koltansaame voidaan kokea muiden saamen kielten puhujien mielestä vaikeaksi ja sitä ei ymmärretä, eikä haluta edes välttämättä ymmärtää. Toisaalta koltansaamen puhujilla on itse voivat aiempien kokemustensa perusteella valita puhua suomea jo heti aluksi, koska kokemuksien pohjalta oletamus on, että kuulija ei kuitenkaan ymmärrä koltansaamea. Toisaalta esille nousi myös positiivisia kokemuksia koltansaamen käytöstä muiden saamen kielten puhujien kanssa.

Keskusteltaessa, että missä koltansaamen tulisia kuulua nousi erityisesti esille se, että koltansaamea tulisi kuulua erilaisissa lasten kielellisissä palveluissa. Jo lapset huomioivat tarkasti omaan kieleensä liittyviä asioita, esim. miksi omaa kieltä ei näy ympäristössä esim. kaupassa. Todettiin, että koltansaamen tulisi näkyä ja kuulua laaja-alaisesti eri yhteyksissä jokapäiväisessä elämässä. Pienilläkin asioilla todettiin olevan suuri merkitys juuri oman kielen näkymisellä ja kuulemisella. Koltansaamea käytetään oman suvun piirissä ja pienemmissä yhteyksissä, ei niinkään julkisesti. Toisaalta todettiin, että kieltä tulisi käyttää rohkeasti. Koltansaamen kieliteknologisia sovelluksia tulisi myös kehittää aktiivisesti.

Keskustelussa nousi esille se, että kun saamen kielille hankitaan resursseja tai käynnistetään hankkeita, niin lähes aina ne aloitetaan jostain muusta saamen kielestä ja koltansaame jää viimeiseksi. Olisi hyvä, että koltansaame valittaisiin esim. hankkeissa ensimmäiseksi toteutettavaksi saamen kieleksi.

Keskustelun lopuksi käytiin läpi toiveita ja mikä olisi ihme kieliyhteisön sisällä. Kieliyhteisön sisällä tulisi pyrkiä antamaan palautetta esim. kielitaidosta siten, että palautteen saajaa ei mollattaisi. Pelkän kritiikin antamisen sijaan tulisi ehdottaa ratkaisumalleja havaitsemiinsa ongelmiin. Kanssakäymisen tulisi tapahtua kasvokkain ja kunnioittavasti esim. keskusteltaessa oikeakielisyydestä kielen takaisinottaneiden/opiskelleiden ja kielen äidinkielenä/ensimmäisenä kielenä oppineiden kesken. Todettiin, että kielitraumoista ei keskustelutilaisuuden aikana puhuttu. Lopuksi keskustelussa nousi esille se, että erilaisia toimia järjestettäessä on tärkeää kiinnittää huomiota toiminnan nimityksiin. Esim. kielikahvila nimitys voi luoda väärän mielikuvan siitä, että tilaisuudessa keskustellaan pelkästään kielestä eikä mistään muusta ja pienentää osallistujien määrää. Lisäksi suunniteltaessa koltansaamenkielisille suunnattuja toimia tulisi pyrkiä luomaan tiloja/tapahtumia, joissa paikalla olisi vain koltansaamenkielisiä, jotta voitaisiin luoda edellytykset nimenomaan koltansaamenkieliselle toiminnalle.

Tiivistelmä: Kieli-ilmapiiiri keskustelutilaisuus Törmäsen keidas 24.9.2025

- Keskustelussa korostui, että positiivinen ilmapiiiri tukee koltansaamen käyttöä, kun taas kielteinen ilmapiiiri – myös yhteisön sisäinen kritiikki – voi estää kielen käyttöä. Rohkeus käyttää kieltä on tärkeää oman kielitaidon kehittymiselle.
- Myönteistä kehitystä on tapahtunut: sanakirjoja ja kieliteknologisia sovelluksia on julkaistu, ja koltansaamea voi opiskella yliopistotasolle asti. Kuitenkin tiukat oikeakielisyyden vaatimukset ja riittämättömyyden tunne voivat vaikeuttaa kielen käyttöä.

- Koltansaamen käyttö muiden saamen kielten puhujien kanssa koetaan osin haastavaksi, mutta myös positiivisia kokemuksia on. Julkisissa tiloissa kieltä käytetään harvemmin, mutta oman suvun ja pienempien yhteisöjen piirissä enemmän.
- Keskustelussa toivottiin, että koltansaame huomioitaisiin paremmin hankkeissa ja resursseissa, ja että palautetta kielitaidosta annettaisiin rakentavasti. Lisäksi toivottiin tilaisuuksia, joissa paikalla olisi vain koltansaamenkielisiä.